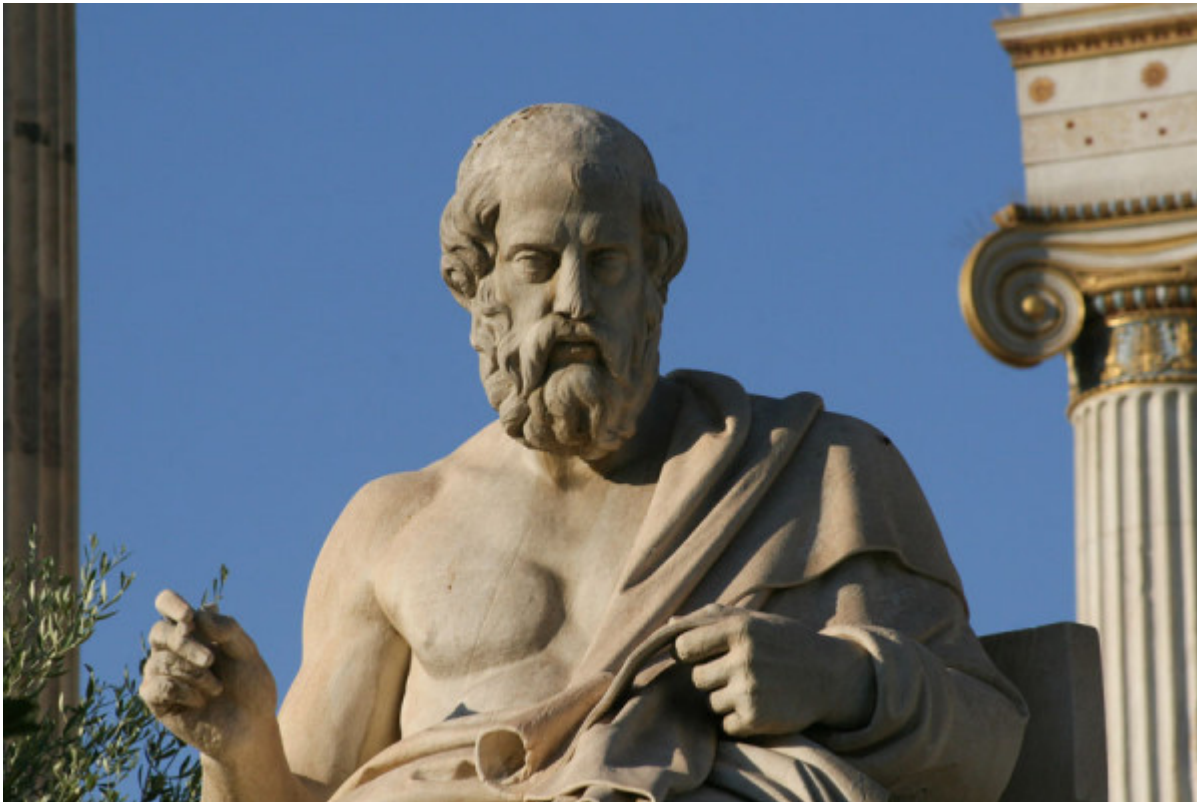

Αρχαία ελληνική φιλοσοφία και ευγονία

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Το άγαλμα του Πλάτωνα εμπρός από την Ακαδημία Αθηνών (Φωτ. Ν. Λουπάκης)

Ο τρόπος αντιμετώπισης των ατόμων με πάσης φύσεως αναπηρίες στην Αρχαία Ελλάδα, όπως τον είδαμε μέχρι στιγμής μέσω του αφιερώματος που επιμελήθηκε ο φιλόλογος π. Χρήστος Κέλπης, δεν θα μπορούσε να είναι άσχετος από τις φιλοσοφικές προσεγγίσεις της εποχής. Παρουσιάζουμε λοιπόν τις απόψεις δύο κορυφαίων Ελλήνων Φιλοσόφων: του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη.

Πλάτωνας

Ο Πλάτωνας, δύο φορές στην *Πολιτεία* του, αναφέρεται στο θέμα των δύσμορφων παιδιών.

I. Εξετάζοντας το ζήτημα της ιατρικής και της δικαιοσύνης που πρέπει να εφαρμοστούν στην «ιδανική» του κοινωνία, εκφράζει την άποψη πως αυτές

προορίζονται να θεραπεύσουν όσους από τους πολίτες είναι «εύφυεῖς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς». Ενώ όσους δεν είναι «κατὰ σῶμα τοιοῦτοι, ἀποθνήσκειν ἔάσουσιν» και όσους είναι «κατὰ τὴν ψυχὴν κακοφυεῖς καὶ ἀνιάτους αὐτοὶ ἀποκτενοῦσιν[1]».

Εἶναι λοιπὸν προφανὴς ἡ διάκριση που κάνει ο φιλόσοφος. Με κριτήριο την ευγονία χωρίζει τους πολίτες σε δύο κατηγορίες: σε ευφυεῖς και κακοφυεῖς ανάλογα με την εκ γενετῆς τους φύση (διάπλαση). Οι κακοφυεῖς στην ψυχὴ θα ξεχωρίσουν μέσα από το σύστημα εκπαίδευσης και θα τιμωρηθούν. Οι κακοφυεῖς στο σώμα θα αφεθούν να πεθάνουν.

II. Το δεύτερο χωρίο είναι περισσότερο κατατοπιστικό και φαίνεται να διευρύνει το ζήτημα. Ο Πλάτωνας αφήνει να εννοηθεῖ ότι τα νεογέννητα θα πρέπει να παραδίδονται σε άρχοντες οι οποίοι είναι αρμόδιοι να αποφασίζουν για την τύχη των παιδιών αυτών: «Οὐκοῦν καὶ τὰ ἀεὶ γιγνόμενα ἔκγονα παραλαμβάνουσαι αἰ ἐπὶ τούτων ἐφεστηκυῖαι ἀρχαὶ εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν εἴτε ἀμφοτέρα». Και τα παιδιά «τῶν ἀγαθῶν, λαβοῦσαι εἰς τὸν σηκὸν οἴσουσιν παρά τινας τροφούς χωρὶς οἰκούσας ἔν τινι μέρει τῆς πόλεως», ενώ αυτά «τῶν χειρόνων, **καὶ ἔάν τι τῶν ἑτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν ὡς πρέπει**», προκειμένου να παραμείνει «καθαρὸν τὸ γένος τῶν φυλάκων[2]».

Κατὰ τον Πλάτωνα λοιπὸν ἡ εφαρμογὴ αυτῶν των μέτρων είναι απαραίτητη, γιατί ἔτσι απομακρύνεται και αποκλείεται από τη ζωή της πόλης κάθε υποψήφιος πολίτης ο οποίος από τη γέννησή του παρουσιάζει κάποια «ανωμαλία». Ταυτόχρονα, στόχος είναι ἡ προστασία του συνόλου των πολιτῶν από κάθε εκ γενετῆς δύσμορφο πολίτη, ἡ ανατροφή του οποίου θα τάραζε την ομαλή λειτουργία της πόλης.

Ενώ στο πρώτο χωρίο αναφέρεται στο θάνατο οποιουδήποτε παιδιού παρουσιάζει κάποια σωματική «ανωμαλία», στο δεύτερο χωρίο γίνεται λόγος για την απομάκρυνσή του και τοποθέτησή του σε τόπο κρυφό, ὡστε κανένας να μην μπορεί να το βρει και, πιθανόν, να το αναθρέψει. Η καινοτομία όμως του Πλάτωνα στο ζήτημα αυτό δεν ἔγκειται στο ότι συμφωνεῖ με την ἔκθεση των δύσμορφων παιδιῶν, αλλά στο ότι θεωρητικοποιεῖ την ευγονία και τη συνδέει με την ἔκθεση. Εισάγει στη διαδικασία της ἔκθεσης μια ειδική επιτροπή, ἔργο της οποίας είναι ἡ «αξιολόγηση» των νεογέννητων, μεταθέτοντας με αὐτὸν τον τρόπο την ἀπόφαση για την τύχη του νεογέννητου από την οικογένεια στην κοινότητα. Η παρουσία της επιτροπῆς ουσιαστικά εγγυάται και εξασφαλίζει ταυτόχρονα την πραγματοποίηση ενός διπλοῦ στόχου: αποτρέπεται ἡ ἔκθεση των υγιῶν και ἡ πιθανή επιβίωση των δύσμορφων παιδιῶν.

Αριστοτέλης

Και ο Αριστοτέλης δεν απομακρύνεται από την ουσία της άποψης περί ευγονίας και ανάγκης έκθεσης των ανάπηρων παιδιών. Ένα από τα μέτρα που πρέπει να λάβει η πολιτεία, για να περιοριστεί ο υπερπληθυσμός, είναι και η απόθεση των παιδιών που γεννιούνται με σωματικά ελαττώματα και αναπηρίες: «περὶ δὲ ἀποθέσεως καὶ τροφῆς τῶν γιγνομένων ἔστω νόμος **μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν**[3]».

Αν και για το Σταγειρίτη φιλόσοφο το μέτρο αυτό εντάσσεται στο πλαίσιο αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος και αποσκοπεί στον έλεγχο και τη συγκράτηση της ανεξέλεγκτης αύξησης του πληθυσμού, την οποία θεωρεί ως μια από τις σημαντικές αιτίες που προκαλούν κοινωνικές συγκρούσεις και αναταραχές, η κατηγορηματική του άποψη για την τύχη των δύσμορφων παιδιών δείχνει την πεποίθησή του για το «ανώφελο» της ύπαρξής τους και την αποδοχή του για ευγονία. Επιπλέον, όλα τα απαραίτητα μέτρα που κατά τον Αριστοτέλη (*Πολιτικά*, 7. 1335a) χρειάζεται να λαμβάνονται για την τεκνοποίηση, αποσκοπούν σ' αυτόν ακριβώς τον στόχο, δηλαδή την ευγονία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Πλάτ., *Πολιτεία*, 410a1-5.

[2] Πλάτ., *Πολιτεία*, 460b7 - 460c8.

[3] *Αριστ., Πολιτ.*, 7. 1335b19-21.